

Vojaki s Škofjeloškega v prvi svetovni vojni

Raziskava, ki je okvirno predstavljena v pričujočem sestavku, še ni končana. Navedene številke so rezultat dosedanjega dela, zbiranje podatkov še poteka. Kljub temu pa je zbrano dovolj veliko število padlih vojakov (nad 80 % vseh hipotetično padlih in umrlih vojakov), da zadoščajo za statistični vzorec.

Namen raziskave, ki je bila (do sedaj) opravljena izključno na virih, dostopnih pri nas, je bil ugotoviti žrtve prve svetovne vojne med vojaki s Škofjeloškega.¹ Glavni vir so bile **župnijske kronike**. Pomen pisanja krajevnih ali župnijskih kronik za proučevanje vojne je poudaril že septembra 1914 Gorenjec, češ da se podrobnosti o gibanju vojske sedaj še ne smejo objavljati po časopisih, lahko se pa v kronikah. *Čez nekaj časa bo zanimalo vsakega čitatelja poročila vrtnišib se ranjencev o budnih bojih, o tujih deželah, begunih, o maši z grškim obredom, o mešanju ljudstev itd.*² Josip Somrek je dal duhovnikom kronistom podrobna navodila.³ Veliko pozornost je namenil vodenju evidenc mobiliziranih. Opozarjal je, naj bi v župnijah vodili statistiko vpoklicanih, ranjenih, padlih in ujetih. Za vsakega mobiliziranega naj bi po nemškem vzorcu zabeležili ime, čas in kraj rojstva, bivališče, dan vpoklica, vojno skupino ali oddelek, čin, stan, odlikovanja, poštno naslove na fronti, udeležbo v bitkah, ranjenosti ali ujetništvo oziroma datum, kraj in način smrti ter kraj pokopa.

Medtem ko je večina kronik precej izčrpnih, kar se tiče medvojnih dogodkov (bile so predstavljene v prejšnjih številkah LR), pa se duhovniki drugega dela Somrekovih navodil niso tako zvesto držali. V virih tudi ne najdemo nobenih navodil s škofije glede tega. Nekaj posameznih kronistov je nalogo opravilo bolj po lastnem nagibu. Podatki v nobenem od ohranjenih seznamov niso podobni Somrekovemu vzorcu. Za župnijo Poljane je omenjena mobilizacijska knjiga, a je žal izgubljena. Precej popolne sezname mobiliziranih, padlih in umrlih vojakov najdemo v kronikah župnij **Bukovščica, Reteče** (tudi invalidov), **Sorica** (še seznami pogrešanih, ujetih in invalidov), **Selca** (pogrešani), **Javorje, Sv. Lenart in Zali Log**. V kronikah župnij **Gorenja vas-Trata in Stara Loka** je kronološko navedenih nekaj padlih oz. umrlih vojakov. Podobno je v kronikah župnij **Žabnica, Javorje, Sv. Lenart**, čeprav imajo te še posebne sezname, in v oznanilni knjigi župnije **Škofja Loka**. Večina kronik s Škofjeloškega pa dobro predstavi problem vpoklica, odhoda, usod in vrnitve vojakov kolektivno, v sklopu celotne zgodbe prve vojne.

Drug pomemben vir so **spomeniki s seznamami vojakov**, padlih v prvi svetovni vojni. Postavljeni so v Škofji Loki, Stari Loki, v Žireh, v Lučinah, v Javorjah, v Sori pri Medvodah, na Bukovščici, v Dražgošah in Retečah. V Selcih, Žabnici in na

Godešiču so na zunanosti kapele oziroma cerkva vzdane plošče z imeni umrlih vojakov. Za župnije Lučine, Dražgoše, Sora, Stara Loka, Škofja Loka in Žiri so bili spomeniki glavni viri za pridobitev imen in osnovnih podatkov o padlih vojakih, dopolnilni vir pa tudi za žabniško in reteško župnijo.

Za zelo pomembne dopolnilne vire glede podrobnejših podatkov o pogrešanih vojakih (starost, stan, enota, način in kraj smrti ipd.) ali pa celo edine vire v primerih tistih župnij, kjer ni drugih virov, so se izkazali **uradni listi** s seznamei proglašanih za mrtve in **zapuščinski spisi**. Pomembne so bile v primerih nekaterih župnij še **rojstne** in **mrliške matične knjige** ter časopisi.

Nabor in vpoklic

Naboru so v času prve svetovne vojne pri nas rekli še *Musterung*. V kronikah so uporabljali tudi slovenska izraza *nabor* in *prebiranje*.

Mobilizacijske načrte so naredili na političnih oblastvih (okrožjih) in jih predložili nabornim komisijam. V teh so sedeli štabni oficir ali poveljnik (Hauptmann) vojske (lahko tudi v pokoju), nadoficir v vojski, zastopnik politične oblasti – okrožja, vojaški zdravnik in pomožno osebje, praviloma štirje pisarji in dva ordonančnika. Predstavniki okrožja je imel sezname vojaških obveznikov. Dnevno naj bi posamezna komisija pregledala vsaj 300 nabornikov.

Zdravnikova naloga je bila ugotoviti sposobnost nabornika. Za črnovojniško službo so bili sposobni vsi brez hib ali z malimi hibami. Pri sposobnih, a v času nabora bolnih kandidatih, je moral zdravnik določiti rok, v katerem bodo vpoklicani. Njegova ugotovitev je bila odločujoča pri potrditvi nabornika (... *geeignet*) oziroma zavrnitvi (... *nicht geeignet*). Zgodilo se je, da je zdravnik na pritisk vojaškega dela komisije potrdil nabornika, čeprav ta ni bil sposoben, ali pa je to storil kar vojaški poveljnik sam. O takem primeru poroča v začetku junija 1915 stražiški župnik. *Vsi moški, kar jih je ostalo doma – do 50. leta – so se morali javiti ... Kako se je postopalo, se vidi iz sledečega. Na kolodvoru dobim 49 let starega moža, trgovca in tovarnarja za sprejeno žimo (Jos. Knjfic iz Stražišča, p.d. Mavčka). Bolan je bil, iz voza ni mogel sam brez pomoči pred komisijo. Zdravnik ga spozna za nesposobnega, toda »Oberst« ga na lastno odgovornost vpiše kot sposobnega. Komaj smo izprosili toliko, da sme ostati doma do jutra. Po noči ob 10. uri sem šele dosegel pri okr. glavarju, da mora biti še enkrat preiskan.*

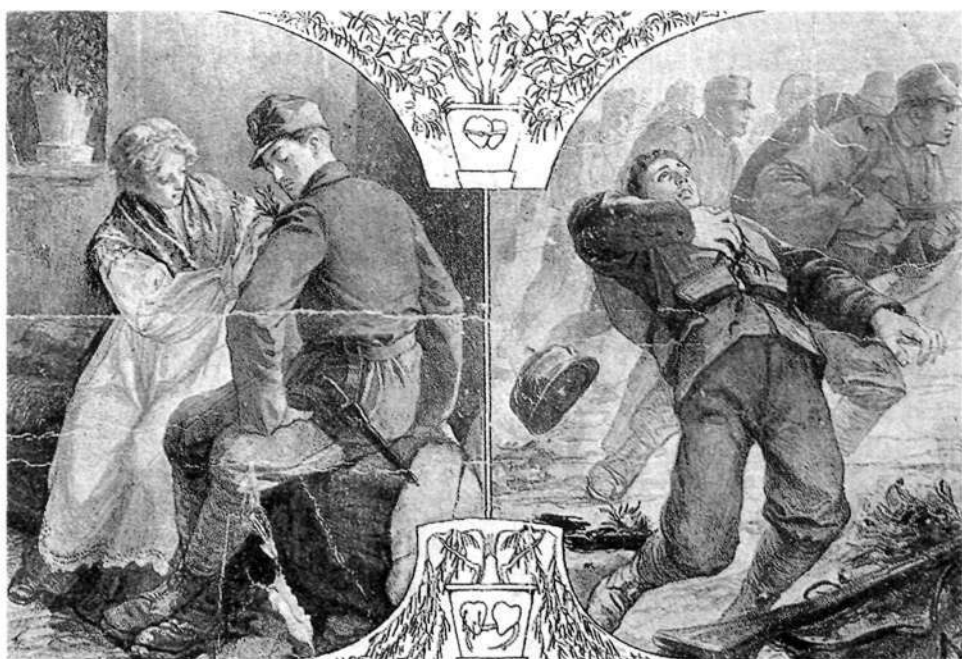
Ob začetku vojne, konec julija in avgusta 1914, so hodili v vojsko tisti, ki so bili potrjeni na naboru spomladi 1914. Mobiliziranih je bilo nekaj več kot 450.000 kadrovnikov in okrog 2,9 milijonov rezervistov.⁵ Pred začetkom vojne je imela monarhija 1.421.250 mož.⁶ Številčno stanje III. vojaškega zbora, ki je pokrival tudi ozemlje Kranjske, je znašalo leta 1914 od 45 do 50 tisoč ljudi.⁷ Po navedbi Jurija Mušiča je odšlo leta 1914 na bojišče najmanj **30.000 Slovencev**, vseh mobiliziranih Slovencev pa naj bi bilo 160.000.⁸

Že v prvih bojih avgusta 1914 so bili vsi slovenski polki skupaj s III. korpusom, v katerega so spadali, razbiti. Polki, ki so šli na bojišče s tri tisoč možmi in so vsak mesec dobili tisoč mož za izpopolnitev izgub, so imeli ob koncu prvega vojnega leta samo še nekaj sto ljudi.

Sledili so vedno novi nabori. Vpoklicanim, ki so bili v mirnem času pogojno obsojeni na manj kot 6 mesecev kazni, je cesar izrekel amnestijo.⁹ V letu 1915 je prišlo do ponovnega *prebiranja* nabornikov, ki med letoma 1903 (Navod o dolžnostih, Mobilisierungs-Instruktion für die Gemeinden) in 1912 (obrambni zakon), niso bili vpoklicani v vojsko. Parlamenta obeh državnih polovic namreč nista hotela zvišati rekrutnega kontingenta. Šele ko se je leta 1912 vojaški rok skrajšal s treh na dve leti, so povišali kontingent od 130.000 na 200.000 mož. Leta 1915 so poklicali vseh teh 12 letnikov k ponovnemu naboru. Po izračunih, objavljenih v časopisju, naj bi jih bilo približno 1,5 do 2 milijona.¹⁰

Večino tistih, ki zaradi malih hrib ali starosti niso prišli v redno vojsko, so vzeli med črnovojnike. Praviloma naj bi črna vojska (ustanovljena leta 1886) služila v zaledju, vendar so jih že od začetka vojne pošiljali na fronto. Črnovojniški obvezniki so bili tudi duhovniki in kandidati za duhovniški poklic, a jim po 29. členu vojnega zakona ni bilo treba služiti z orožjem, če so na naboru z dokazili potrdili svoj stan. Pozneje niti tega niso več upoštevali. Tudi s Škofjeloškega so znani primeri vpokliccev duhovnikov (kapucinov), na nabor pa so morali vsi primerno stari duhovniki.

Najprej so na nabor prišli letniki 1892, 1893 in 1894. Ti so v vojsko odšli konec oktobra 1914. Sredi novembra 1914 so pregledovali letnike od 1878 do 1890 (24 do 36 let), ki so bili na predhodnih naborih spoznani za nesposobne. Le popolnoma nesposobni so se izognili mobilizaciji. Po približnih izračunih je šlo na to prebiranje v celi monarhiji največ 4,5 milijona mož – toliko jih je bilo določene starosti leta

Vojaška razglednica (Zgodovinski arhiv Ljubljana, Fototeka, Serija L.)

1910. Letniki 1887 do 1890 so odšli na fronto januarja, od 1884 do 1886 v začetku februarja, od 1878 do 1883 pa sredi februarja 1915.

Sredi februarja 1915 je bil nabor v Škofji Loki za škofjeloški sodni okraj. Nanj so poklicali letnike 1891, ki še niso služili vojske, vojaške obveznike letnikov 1895 in 1896 ter rojene v letih 1878-1881. V dneh od konca maja do začetka junija 1915 so na črnovojniški nabor v Škofji Loki prišli na vrsto letniki 1878-1890 in 1892-1894.¹¹ Poleti 1915 so jemali v črno vojsko že starejše, do 55 let stare moške. Pozneje se ni ti župani in občinski svetovalci niso izognili vojaščini.

Poleg tega je bila na škofjeloškem po začetku vojne z Italijo, maja 1915, vpeljana še delovna služba, uvedena z vojaškim zakonom iz 1912. Za vojsko nesposobne moške so uporabili za pomoč pri prenašanju vojaške opreme, hrane in za delo na fronti. Že konec marca 1915 so odšli v Podbrdo delat *utrdbe*. Pomagali so pri vzpostavitvi telefonske zveze med Ljubljano in Goriško. Iz Selške doline je v začetku junija 1915 šlo 150 delavcev pod Krn. *Nositi so šli municijo in provijant na Krn, katerega so Labi posebno obstreljevali. Mislili so, da bodo šli samo za 3 dni, pa so morali nekateri ostati več tednov.* Sredi junija so šli nositi strelivo in opremo v Tolmin. Iz Reteč jih je šlo sedem. Stari so bili od 18 do 50 let. Več vpoklicanih v delovno službo je bilo ubitih na fronti ali so se ponesrečili na nevarnih gorskih poteh. Nekaj jih je ušlo ali pa so jih na poveljstvih kot neprimerne odpustili.

Kot smo povzeli iz pisanja stražiškega kronista naborne komisije niso bile prizanesljive z bolniki, posebej v poznejših naborih ne. Tri primere¹² je navedel tudi župnik pri Sv. Lenartu; med temi je bil en vpoklicani celo slaboumen, nobeden pa ni dočkal konca vojne.

Na Škofjeloškem je bila mobilizacijska slika naslednja: iz župnije **Stara Loka** je odšlo 27. julija 1914 **84** fantov oz. mož, iz **Selc 174**, iz **Reteč 40**, iz **Selc 2**, avgusta še **20**. Iz **žabniške župnije** je bilo konec leta 1914 okoli **50** mobilizirancev.¹³ Do 15. marca 1915 je odšlo iz **selške fare** 382 faranov k vojakom. Do začetka julija 1916 jih je bilo iz cele **selške fare** vpoklicanih **605**. Spomladi 1915 je **starološki** župnik sestavil statistiko vpoklicanih. Vseh je bilo **125** ali **6,1** % prebivalcev.

V **soriški župniji** je bilo vseh vpoklicanih **248** ali **16,6** %; največ vojakov je dala Tolarjeva hiša (Zg. Sorica 20) – vseh 5 sinov. V **selški fari** je bilo vseh vpoklicanih **625** oz. **19,9** % vseh faranov, v **reteški župniji** je bilo vseh mobiliziranih **119** oz. **14,9** %, v **javorški 135** (eden je bil pripadnik ameriške vojske in se je boril v Franciji) oz. **16,9** % faranov, pri **Sv. Lenartu** pa **107** oz. **16,5** %, v **soriški župniji 248** oz. **19,1** %, v **Zalem Logu** pa **108** oz. kar **24,5** % prebivalcev fare.

Značilen je velik odstotek mobiliziranih v začetku vojne. Po zgornjih podatkih ugotovimo, da so v **selški fari** v prvih dneh vpoklicali **31** % vseh mobiliziranih, do začetka julija 1916 pa že **97** % vseh vpoklicanih. Visok začetni odstotek mobiliziranih kažejo tudi druge župnije, za katere imamo ta podatek: **reteška** – dobrih **33** %, **žabniška** – okr. **25** %, **starološka** – **23** %. Zato so na Škofjeloškem verjetno do konca leta 1916 nehali z mobilizacijo, ponekod, na primer v Zalem logu, pa že prej (do konca februarja).

Deleži mobiliziranih, ki jih imamo za sedem župnij na Škofjeloškem, kažejo v povprečju dobrih **18** % vsega prebivalstva (v monarhiji je bil mobilizacijski delež

16 %). Če s tem povprečnim deležem izračunamo število mobiliziranih še za preostale župnije, dobimo približno informacijo, da je bilo na tem območju mobiliziranih okrog **6.200** mož in fantov.

Na fronti

Švajncer pravi, da je začetek vojne prinesel na Slovenskem »precejšno vojno navdušenje«. Šlo naj bi predvsem za priložnost, da vojaki dokažejo patriotizem, zvestobo cesarju.¹⁴ Že sredi septembra 1914 je bila v Ljubljani pripravljena knjižica Kranjčana Jerneja Hafnerja *Slovenskim fantom za slovo na pot v cesarsko službo*. Avtor je bil sam enoletni prostovoljec in je v knjižici nudil obilo nasvetov in naukov: od ljubezni do Boga, cesarja, domovine do razlage namena zakramentov in razne molitve, kot na primer Umirajočega vojaka pogovor z Bogom. Piedestal, postavljen katolicizmu, je odslikaval le načelo »Za cesarja, domovino, Boga«, pri čemer je bil cesar res na prvem mestu, domovino pa je zamenjala vera, ki je bila močnejši povezovalni element številnih narodnosti v armadi.

Izpričano pa je tudi nasprotovanje vojni, skrivanje in dezerterstvo. Po mnenju nekaterih zgodovinarjev je splošna teza, češ da v Sloveniji dezerterstva ni bilo, napačna.¹⁵ Razvito naj bi bilo enakomerno po vseh delih monarhije, center pa naj bi predstavljali Hrvaška in Slavonija.¹⁶

Leta 1916 so izšla še ena navodila za vojake: *Vojak. Njegove dolžnosti in pravice. Vzroki in namen vojne*. Čeprav je imela že prej omenjena močan ideološki naboj, se je druga v tem smislu posvetila vojni, vzrokom zanjo in namenu bojevanja. Proti koncu vojne, ko je želja po miru postajala vse močnejša, so začeli v vojski razširjati drugačno propagando: s predavanji so izobraževali oficirje in moštvo in sicer v narodnem jeziku.¹⁷ Do tedaj je bil narodni jezik vojakov uporabljen le pri vojaškem bogoslužju, v armadi je bil uradni jezik nemški.

*Vojaška razglednica
(Zgodovinski arhiv
Ljubljana, Fototeka,
Serija I.)*

Leta 1900 je bilo v avstroogrski vojski 75 % aktivnih oficirjev nemškega porekla. Na sto navadnih vojakov je prišlo 25 Nemcev, 23 Madžarov, 13 Čehov, 4 Slovaki, 8 Poljakov, 8 Ukrajincev, 2 Slovenca, 9 Hrvatov, 7 Romunov in 1 Italijan.¹⁸ Po izbruhu vojne je bilo v armadi 3 % Slovencev. Po posameznih rodovih so bili deleži naslednji: lovci 5 %, artilerija in saniteta po 4 %, pehota 3 %, konjenica, pionirji in tren po 2 % in mornarica 4 % Slovencev.¹⁹

Slovenske dežele je na začetku prve vojne v vojaškem pomenu pokrival **III. korpus v Gradcu**. V miru je štel okrog 36.000 mož.²⁰ Avgusta 1914 je bil, skupaj z vsemi slovenskimi polki,²¹ poslan na rusko bojišče v Galicijo. Z vstopom Italije v vojno in odprtjem soške in tirolske fronte so večino slovenskih enot na hitro prepeljali ob Sočo.

Polki, v katerih so služili Slovenci, se niso bojevali samo na gališkem in soškem bojišču. Že leta 1914 je bilo nekaj baterij težkega topništva poslanih na belgijsko-francosko bojišče. Časopisi so objavljali pisma slovenskih vojakov, ki so sodelovali pri razbijanju velikih utrdb na tej oddaljeni fronti. Topniške baterije z našimi topničarji so bile poslane tudi na turško bojišče. Sodelovale so v bojih z Angleži za Galipoli. Na srbskem in nato na romunskem bojišču je bil bataljon 27. črnovojniškega polka z ljubljanci, Gorenjci, Dolenjci in Notranjci.²²

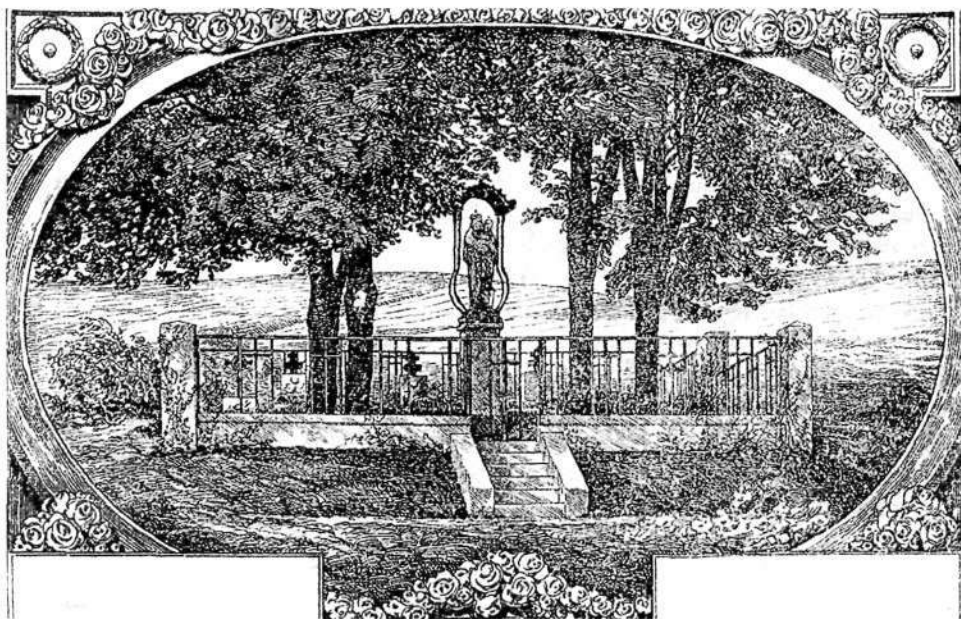
Večina Slovencev je spadala v pehotne polke s številko 7 na koncu: 17, 27, 87, 97, med vojno je bil ustanovljen še 117. pehotni polk. Poleg teh so bili še v 26. strelskem polku, 2. gorskem strelskem polku. Skoraj povsem slovenska sta bila mariborsko-celjski 26. črnovojniški polk in ljubljanski 27. črnovojniški polk.²³ Druge enote z znatnim deležem Slovencev so bile 7. lovski bataljon (nadomestni kader ima v Ljubljani), 20. lovski bataljon, koroški 8. lovski bataljon (Beljak), koroški 1. gorski strelski polk, 5. dragonski polk, 5. strelski polk, ptujski 3. pionirski bataljon in še nekateri.²⁴ Topniške, pretežno slovenske enote so bile 7. topniški polk v Ljubljani, 8. topniški polk v Gorici, 3. havbični polk v Mariboru, 3. težki havbični divizion v Vipavi, 4. trdnjavski topniški polk v Puli, 8. trdnjavski topniški bataljon v Ajdovščini.²⁵

Imamo tudi nekaj podatkov o tem, v katerih enotah so služili vojaki s Škofjeloškega. Od kronistov sta edino soriški in reteški župnik omenila ta podatek: soriški je navedel vojaške enote, v katerih so služili padli vojaki iz njegove fare nazadnje, reteški pa okvirno službe, kraj ali rod vojske za večino mobiliziranih iz te župnije. Sicer nam najbolj natančne tovrstne informacije dajo uradni listi in zapuščinski spisi – vendar seveda le za pogrešane vojake, ki so bili po vojni razglašeni za mrtve. Celoten vzorec zbranih podatkov nam da naslednjo sliko: največ vojakov (**18,4 %**) se je borilo v vrstah **17. pehotnega polka**, **9,6 % v 27. domobranskem polku**, **4 % v 7. lovskem bataljonu**, **1,7 % v 2. gorskem strelskem polku**, **12,3 % vojakov je bilo v drugih enotah**, za **54 %** ni podatka. Od padlih **soriških vojakov** se jih je vojskovalo **35,7 % v 17. pešpolku**, **19,6 % v 27. domobranskem polku**, **8,9 % v 7. lovskem bataljonu**, v drugih enotah **25 %**, za **10,7 %** ni podatkov. Bili so sanitejci, minometalci, po činu poddesetniki, četovodje, korporali, nadlovci, naredniki. Mobiliziranih **Retečanov** je bilo **39,5 %** na fronti, nekaj jih je bilo v zaledju (**16,8 %**), za večino (**+3,7 %**) pa ni podatkov. Kljub temu lahko za dobrih **36 %**

slednjih skoraj z gotovostjo trdimo, da so bili na fronti (padli in ranjeni). Torej znaša razmerje 55,5 % na fronti proti 16,8 % v zaledju; za preostalih 27,7 % ni podatkov.

Med častniki je bilo malo Slovencev, njihovo število pa je še upadalo. Število starešinskega kadra je bilo celo za mirnodobno formacijo premajhno.²⁶ Nekaj več jih je bilo med rezervnimi častniki. Zaradi izgub pri aktivnih oficirjih so na vodilne položaje prihajali rezervni oficirji, s tem pa smo tudi Slovenci pridobili nekaj teh mest – predvsem z enoletnimi prostovoljci (maturanti, ki so imeli pravico in dolžnost postati rezervni oficirji, le nemški jezik so morali obvladati). Po podatkih iz leta 1915 je prišlo na 1000 pripadnikov armade naslednje število Slovencev: 5 oficirjev, 4 kandidati za oficirje, 8 rezervnih oficirjev, 15 kandidatov za rezervne oficirje in 25 navdanih vojakov.²⁷ Večina slovenskih oficirjev je bila dodeljena polkom zunaj III. korpusa. Višji poveljniki so bili večinoma Nemci; pri njih je bilo razmerje med oficirji in navdnimi vojaki obrnjeno: veliko več jih je bilo med oficirji kot med navdnimi vojaki.

Številni vojaki s Škofjeloškega so bili za svojo hrabrost odlikovani. Seznane odlikovanih in napredovanih vojakov najdemo v časopisih in so verjetno precej popolni. Zal pa ob imenih in enotah ni naveden tudi domači kraj. Nekaj primerov je opisanih v župnijskih kronikah. Maja 1915 si je v bitki pri Tarnovu v Galiciji topničar **L. Hafner**, po domače Nackov iz Virloga, prislužil srebrno svetinjo za hrabrost. Kadet **Jernej Tavčar** iz Sv. Duha je bil posmrtno odlikovan s srebrno hrabrostno svetinjo I. stopnje. Padel je na italijanski fronti v okolici Pedescalla. Tudi veliko Soričanov je prejelo odlikovanja za hrabrost. Soriški župnik poroča: *Ko so prišli na dopust se je kar*

H. Pangratz, Zabodnogališko vojno pokopališče v Siedliski (Zgodovinski arhiv Ljubljana, Fototeka, Serija I.)

svetilo na prsih, precej jih ima veliko srebrno in malo. Karlov križec, bronasto – vse pa je prekosil **Matevž Markelj**, gost iz Sp. Sorice 7, ki je prejel zlato medaljo in avanziral za četovodja pri strojnici. Izkazal se je, na primer, tudi **Jakob Potočnik** iz Sv. Lenarta, ki je služil v 2. strelskem polku; v Galiciji je bil ranjen in za to dobil srebrno hrabrostno svetinjo 1. stopnje. Pred tem je za sodelovanje pri osvajanju Grmade na soški fronti dobil red železne krone 3. stopnje z vojno dekoracijo in meči.²⁸

Najbolj pogosto odlikovanje, ki so ga dobili skoraj vsi vojaki, je bil cesarja Karla četni križec. Med najvišja priznanja so sodili red Leopolda, red železne krone, vojni zaslužni križec, pa signum laudis (srebrn in bronast), zlata hrabrostna svetinja, velika srebrna hrabrostna svetinja, srebrna hrabrostna svetinja (1. in 2. stopnje), mala srebrna hrabrostna svetinja, bronasta hrabrostna svetinja. Če je bila dodana še vojna dekoracija z meči, je bilo odlikovanje prisluženo na bojišču.²⁹

Na drugi strani

Nekaj Ločanov se je borilo na strani antante. Najbolj znan med njimi je bil inženir agronomije **Ivan Gosar** iz Stare Loke. Kot izdajalec je bil s strani vojske centralnih sil usmrčen februarja 1917 v Beogradu. Gosar, ki je že pred letom 1914 služboval v Srbiji, je po izbruhu vojne vstopil v srbsko vojsko. Postal je poročnik. Bil je večkrat ranjen. Pred Elbasanom so hudo ranjenega ujeli Bolgari in bil je več mesecev ujetnik v Sofiji. Ko so Bolgari zvedeli, da je avstrijski častnik, so ga predali Avstrijcem, ki so ga kot ubežnika in izdajalca ustrelili.³⁰ V starološki župni kroniki je zapisano: **Staroločan kot izdajalec ustreljen**, 4. 2. (pravilno 10. 2., op. p.) je bil kot veleizdajalec v Beogradu ustreljen Ivan Gosar, po domače »Hrenov« iz Stare Loke.

Bančni uradnik **Viktor Deisinger** iz Škofje Loke je bil prvi Slovenec, ki je padel kot prostovoljec (dobrovoljec) v srbski vojski, v bojih na Adi Ciganliji.³¹ Kot izdajalcu so doma zaplenili premoženje. Leta 1920 je bila zaplemba razveljavljena.³²

Mnogi, ki so se vrnili iz ujetništva domov, so o prostovoljnem vstopu v srbsko vojsko pripovedovali drugače. Znanih primerov prestopov že vpoklicanih vojakov v antantne vrste iz Škofjeloškega ni. Tudi »jugoslovanska stvar«, tedaj sicer že splošno znana (večkrat so jo omenili tudi duhovniki v kronikah), ni pridobila večinoma kmečkega prebivalstva tega območja.³³ Bili so vzgojeni v verskem duhu, predvsem pa v lojalnosti do oblasti – zvesti svoji vojaški prisegi in »zanesljivo orodje vojnega vodstva«. Stramota in kazen si je bilo lahko nakopati, v razpad monarhije pa tedaj ni še nihče verjel. V soriški kroniki beremo: *Ujetnikom v Rusiji je bilo najtežje, da so jih silili v srbsko armado. Kaj pa potem, če ne bom smel več domov. Nekateri so kar prisilili, da so se morali prijaviti kot prostovoljci. Generala Živkovića še sedaj preklinjajo, ki se je najbolj trudil za novo armado. Po padcu carjevem je bilo boljše za vjetnike. Dobili so več prostosti in so bili vsaj bolje plačani pri 8-urnem delu. Tudi vojaštvu jih niso več silili. Vsi so pa želeli priti domov, na drugi strani so se pa bali, da bo doma spet vse porušeno, ker so jih plašili, da je cela Kranjska bojno polje. Videli so tudi boljše vike, ki pa našim ljudem niso dopadali, ker so tako nespametno požigali in pa uničevali,...* Tudi lenarški župnik piše podobno: *Jugoslovanske vjetnike v Rusiji so silili pod carjem, da vstopijo v srbsko armado kot prostovoljci, kdor ni hotel z lepa, tega so silili z grda. Veliko jih je bilo vpisanih, toda le iz strahu pred batina-*

mi. O **Jakobu Trojarju**, kmetu iz Raven št. 3 pripovedujejo, da je bil tako pretepen, ker ni hotel prelomiti prisege, da je na posledicah umrl. Ko so dobili »dobrovoljci« kakšno priliko, so jo takoj porabili in jo popibali proč. Pozabiti pa ne morejo tistih dnij, ki so jih preživeli v Odesi v srbski armiji.

Ujeti in pogrešani

V avgustovskih bitkah leta 1914 je na vzhodni fronti veliko staroloških faranov prišlo v ujetništvo. Prvi so se šele novembra 1914 začeli oglašati kot ujetniki iz Rusije. V Žabnici so nekatere vojake razglasili za padle, potem pa so začela prihajati njihova pisma iz ujetništva. Med vojno so časopisi redno objavljali pisma ujetih ali primere »vstalih od mrtvih«, ki so se kot pogrešani oglasili svojcem. Slovenec je leta 1915, na primer, poročal – z zabavno-optimističnim naslovom *Mrtvi se je oglasil po aeroplanu* – da sta se dva pogrešana in za mrtva proglašena vojaka iz Reteč, **France** in **Miha Jenko**, oglasila s pismom. Neki **I. B.** iz Škofje Loke je pisal domačim iz ujetništva in iz daljne Sibirije pozdravljal vse Ločane. Iz ruskega ujetništva sta se spomladi 1915 oglasila **Martin Bernik** iz Žabnice in **Valentin Hafner** iz Dorfarjev. **Jožef Jamnik** iz Dola (župnija Sora) je prišel ranjen v rusko ujetništvo že leta 1914, pa so domači izvedeli o njem šele tri leta pozneje, ko so preko Rdečega križa dobili tri njegove dopisnice. Selški organist je bil kmalu po prihodu na rusko fronto ujet. Sumili so ga, da se je sam predal in so orožniki o njem povpraševali po Selcih.

Število ujetnikov je v tej raziskavi predstavljeno najbolj pomanjkljivo. Redki župniki so za svoje župnije sestavili sezname pogrešanih, še manj pa ujetnikov.

Po seznamu v župnijski kroniki je bilo iz **Sorice** vseh skupaj **62** fantov oz. mož v ujetništvu; v glavnem v Rusiji, nekateri v Italiji, dva v Srbiji. Iz **selške fare** je bilo **105** mož in fantov v ujetništvu, večina (96) v ruskem. Iz **reteške 20**: 14 v ruskem, 4 v italijanskem ujetništvu, eden je bil ujet ob zlomu 1918, eden pa 1919 na Koroškem. V **žabniški fari** je bilo do konca leta 1914 pet ujetnikov.⁵¹

Prvi vojaki so se iz ruskega ujetništva začeli vračati domov aprila 1918. Starološki župnik omenja **Janeza Prevodnika**, **Jerneja Habjana** iz Stare Loke in **Valentina Hafnerja** iz Papirnice. Sredi maja je bilo iz selške fare že polovica ujetnikov doma. Ti ujetniki so bili le na dopustu in so se morali vrniti nazaj v vojsko. V Martinj Vrh je prvi prišel domov maja 1918 uradno mrtvi **Janez Potočnik**, *ta se z ujetništvom ni preveč pobvalil. Za njim (Bršklanovčev) je prišel Jožef Zupanc, Mizenkarjev, od ravnotam. Pogrešali so ga od l. 1914. Prinesel je nekaj denarja. Vidmarjev France iz Rorta je došel 16. junija, in ravno tega dne je prišel tudi France Košir, Ambružčev iz Sp. Luše.* Soriški kronist pa dodaja: *Doživeli so veliko, nekateri so se dobro imeli, drugi pa ne, posebno tisti, ki so bili v koncentracijskih taboriščih. Hrana kaša in ribe, tega pa niso bili vajeni. Rusko so se dobro naučili. ... Valentin Kejžar, gost, sin iz Sp. Sorice 15 je bil najprvo vojaški delavec, potem potrjen. V Galiciji ujet, prišel v srbsko armijo, odkar se je javil prostovoljno na solunsko fronto, se vozil čez Severno morje, Angleško, Francosko, Italijo na Grško in bil oddeljen v družbi dobrovoljcev brezostrelni puški.*

Ujetniki so se vračali še mnogo let po koncu vojne. Sredi avgusta 1921 je prišel **Jožef Šmid**, Polar iz Podlonka, o katerem ni bilo glasu sedem let. Na poti domov

se je v Soteski v Selški dolini srečal z najstarejšo hčerko, ki je šla v Loko. Nista se spoznala in sta šla vsak svojo pot naprej. **Franc Ksaver Potočnik** iz Gorenje vasi se je vrnil iz ruskega ujetništva v začetku leta 1922. Prišel je preko Genove. Iz Kranjske gore do doma je pešočil. Na tej poti je izročal pisma ujetnikov njihovim svojcem. V Basri v Iraku (tedaj Mezopotamija) je bilo po njegovih besedah še 1600 ujetnikov, med njimi večinoma Slovencev, ki so tja pribežali iz Rusije. Domov niso mogli zaradi pomanjkanja sredstev.³⁵

Ponekod se je vse dobro izteklo, drugod je prišlo sporočilo o smrti precej pozneje ali pa nikoli. Sorški kronist je konec leta 1916 omenil smrt **Antona Dobnikarja** iz Zgornje Senice. Ta je padel v začetku decembra 1914 blizu Valjeva, sporočilo o tem pa je poslal nek kurat iz ujetniškega taborišča v Italiji dve leti pozneje. O usodah številnih ni bilo nobenih sporočil. Takšne primere najdemo v povojnih uradnih listih, ko so jih razglašali za mrtve.

Bolni in ranjeni

Kot vse vojne je tudi prva svetovna pustila za seboj najbolj vidna znamenja na ljudeh. Ti so nosili svoje breme do smrti, med drugim tudi v obliki pohabljenosti. Bili so brez okončin, slepi, gluhi, ozebli, brazgotinasti ali kronično bolni. Marsikoga je beda pognala na cesto in se je do konca življenja potikal po svetu kot berač. Nekaj usod lahko mimogrede omenjene preberemo v zgodbah in črticah Jana Plestenjaka. Še več bi jih našli v spisih loškega sodišča, npr. primere skrbništva nad živčnimi bolniki. Živčne bolezni niso bile le posledica hudih naporov, ampak tudi težke ranjenosti. V časopisu je omenjen primer vojaka 17. pehotnega polka, **Rudolfa Prezla** iz Stare Loke, ki se je v začetku leta 1915 zdravil v zasilni bolnišnici pri Sv. Jakobu v Ljubljani. **Kocijan Hafner** iz Dorfarjev je bil že pred odhodom na fronto nekoliko čudaški, ko pa se je vrnil ranjen domov, je bil popolnoma strt. Leta 1915 so mu dodelili varuha.

Soriški župnik Janez Mikuž je ob koncu vojne zapisal, da so bili skoraj vsi vpoklicani vojaki iz Sorice ranjeni, vendar se je večina hitro pozdravila. Mnogi so zaradi pomanjkanja zboleli, *vsled slabe hrane, vsled vlage v strelnih jarkih, vsled živčnega razburjenja, vsled naporov, ko so pa prišli v bolnišnico, kjer so dobro skrbeli zanje in so imeli zopet »luksus«* dobro posteljo in zakurjeno sobo, so kmalu okrevali, potem so včasih dobili dopust in šli nazaj h kadru, odkoder so se na razne načine skušali izmuzniti, da ne bi šli z »maršbataljonom« nazaj na fronto ... Tudi razna cepljenja, zoper koze, kolero, tifus, pegasti legar so preprečila razna obolenja. Mnogo jih je prineslo kal bolezni domov in še sedaj tožijo: *Vojska me je zdelala, nimam več tiste moči kot pred ...*

Iz **soriške fare** je bilo dvanajst težkih ranjencev, v **selški fari** je bilo 11 težkih invalidov, veliko je bilo manjših poškodb. V **reteški** kroniki je omenjenih 14 invalidov (kar je bilo slabih 12 % vseh mobiliziranih, oz. dobrih 13 % preživelih vojakov), 7 je bilo ranjenih, 6 se jih je zaradi bolezni vrnilo domov, vendar so nekateri od njih po ozdravitvi šli nazaj na fronto. Eden od teh je pozneje padel. Šest so jih odpustili iz vojske, za prav tolikšno število pa ni podatkov, pri 48 je napisano, da so se vrnilo zdravi.

Padli in umrli

Koliko je bilo dejansko vojakov v avstroogrski armadi, dobrovoljcev, borcev za severno mejo⁴⁶ in drugih s Škofjeloškega, ki so se borili in umirali v prvi svetovni vojni in po njej, bo verjetno ostalo skrivnost. Če bi bili ohranjeni občinski arhivi iz časa med vojno in po njej, bi bilo na to vprašanje precej lažje odgovoriti.

Po podatkih avstrijskega vojnega arhiva se je v vrstah avstroogrške armade borilo okrog **osem milijonov** mož. Od teh jih je 539.633 (**6,4 %**) **padlo oz. umrlo**, 2.118.190 (**25,4%**) **je izginilo ali je bilo ujetih** (470.000 teh je umrlo v ujetništvu) – torej približno milijon padlih. Drugi viri navajajo 1.200.000 žrtev med vojaki. Nekateri omenjajo toliko padlih in umrlih do spomladi leta 1918;⁴⁷ torej bi jih bilo na koncu vojne (skupaj z umrlimi v ujetništvu) vsaj 1,5 milijona. Že novembra 1918 so v časopisih pisali, da je padel, bil ranjen oziroma ujet vsak tretji vojak avstro-ogrške armade.⁴⁸

Številke o padlih in umrlih Slovenceh so bile malokdaj navedene. Samo v ljubljanskih bolnišnicah je umrlo 5.165 ranjenih vojakov, od tega 3.737 Slovencev.⁴⁹ Klavora omenja, da so imeli Slovenci (podobno kot Slovaki in Čehi) na 1000 prebi-

Spomenik padlim vojakom v I. svetovni vojni na pokopališču v Stari Loki (Foto Dušan Komar)

valcev 22 padlih oz. umrlih. Vendar po njegovem to velja le za Kranjsko, ne pa tudi za druge slovenske dežele.¹¹ V zadnjem času se je pojavila številka 25.000 padlih Slovencev.¹² Izračunana je bila na podlagi demografske izgube med prvo vojno, ki je bila celo večja od tiste v drugi svetovni vojni.¹³ Po župnijskih virih lahko ugotovimo, da je iz **selške fare** do začetka julija 1916 umrlo 29 vpoklicanih na fronto, za 15 so domnevali, da so mrtvi, pogrešanih je bilo 48, ujetih 67, v bolnicah 21, na fronti 164, v zaledju 185, ponovno pregledanih (*superarbitritanib*) in invalidov 26, oproščenih 17, na novo potrjenih pa 33. Do konca leta 1916 je iz **župnije Škofja Loka** padlo oz. umrlo okrog 80 vojakov, ujetih je bilo čez 20, do konca 1917 pa je številka vseh umrlih, po navedbi v župnijski oznanilni knjigi, narasla na 104.

Do sedaj je po župnijah ugotovljeno naslednje število padlih in umrlih vojakov:

Bukovščica	25 (5,3 % preb.)
Dražgoše	25 (5,3 % preb.)
Javorje	28 (3,5 % preb.)
Leskovicca	12 (1,3 % preb.)
Lučine	35 (7,0 % preb.)
Nova Oselica	12 (1,3 % preb.)
Poljane	59 (1,7 % preb.)
Reteče	21 (2,6 % preb.)
Selca	136 (4,3 % preb.)
Sorica	56 (4,3 % preb.)
Stara Loka	60 (2,9 % preb.)
Stara Oselica	35 (2,6 % preb.)
Sv. Lenart	23 (3,5 % preb.)
Škofja Loka	182 (4,0 % preb.)
Trata (Gor. vas)	27 (1,3 % preb.)
Zali Log	32 (7,2 % preb.)
Žabnica	13 (1,4 % preb.)
Železniki	16 (1,6 % preb.)
Žiri	138 (3,8 % preb.)
Sora (občina)	35 (7,1 % preb.)

(Opomba: okrepljeni tisk pomeni župnije, za katere so podatki precej točni (vir: kronike, spomeniki, zapušč. spisi), navaden tisk pa ugotovitve na podlagi matičnih knjig.)

Obeležje padlim vojakom v 1. svetovni vojni v Žabnici (Foto Dušan Komar)

Navedeni vzorec pomeni **4 % vsega prebivalstva** na Škofjeloškem oziroma **20 % vseh vpoklicanih vojakov**. To je zelo blizu podatkom, ki veljajo za monarhijo: prebivalstvo utrpi 3 % žrtev, kar pomeni 19 % vseh mobiliziranih.

Iz vzorca, ki nam je na voljo, lahko potegnemo še nekaj podatkov. Največ padlih vojakov je bilo **rojениh** od 1891 do 1901, torej starih med 17 in 27 leti (36,9 %), rojenih od 1881 do 1890 je 26,2 % (stari med 28 in 37 leti), tistih, ki so se rodili od 1871 do 1880 (stari so bili med 38 in 47 leti) je 17,6 %, starejših (do 54 let) je bilo 2,3 %; za 17 % ni podatka.

*Spomenik padlim
vojakom
v I. svetovni vojni
pri cerkvi v Žireh
(Foto Dušan Koman)*

Največ vojakov je **padlo** leta 1915 (s pogrešanimi iz tega leta skupaj dobrih 27 % vseh padlih), nato leta 1916 (20,9 %), sledijo leta 1917 (19,4 %), 1918 (14,1 %) in 1914 (11,6 %).

Za slabi dve tretjini vzorca (60 %) imamo podatke o kraju smrti: najpogosteje so umirali na italijanski fronti oz. v ujetništvu (33,4 %), sledi ruska fronta in ujetništvo (31,2 %), nato pa bolnice v zaledju fronte (30,4 %). Slabih 6 % jih je umrlo drugod, od tega komaj 1 % na srbskem bojišču, še manj (0,3 %) pa na zahodnem.

Sklep

Na podlagi izračunanih deležev v tistih župnijah, kjer so podatki precej točni, lahko približno izračunamo tudi manjkajoče številke: koliko je bilo vseh mobiliziranih vojakov na Škofjeloškem in koliko jih je padlo oziroma umrlo v vojni. Glede

na to, da so osnova raziskave župnije, vzemimo tudi število prebivalcev po cerkvenih virih;¹⁵ po njih je živel na tem območju med vojno skoraj 29.900 ljudi. Delež 4 % mobiliziranih bi predstavljal blizu 6.200 mož in fantov, od tega bi jih (po predvidenih 20 % mobiliziranih) padlo okrog 1200. Tak delež padlih bi pomenil skoraj 9 % vseh umrlih in padlih vojakov na Kranjskem.

Opombe

- ¹ To je na področju v približnih mejah freisinškega gospostva: Škofja Loka z vasmi do žabniske župnije na severovzhodu (vključno s Spodnjimi Bitnjami) in sorske župnije na jugovzhodu (še vas Sora), Poljanska (vključno z Žirovskim) in Selška dolina (do Petrovega brda).
- ² Gorenjec, 25. 9. 1914.
- ³ Voditelj v bogoslovnih vedah 18/1915, str. 135-136, in 19/1916, str. 121; med drugim je napisal: *Za vsako župnijo so zdaj zgodovinsko važni dnevi. Mnogo se zgodi, kar bo pozneje rodote zanimalo ... (1915). V pomenljivih vojskih časih je treba marsikaj zapisati v župnijsko kroniko. Za poznejše rodove bodo ti zapiski velikega pomena. Na Nemškem so natisnili posebne obrazce, da jih župnijski uradi izpolnijo. Kdor spisuje župnijsko kroniko, jih lahko tudi pri nas upošteva v posameznih točkah ... (1916).*
- ⁴ Musterung je bil v začetku novega veka »veliki ogled pri meščanskih stražah«; gl. Vrhovec, *Ljubljanski meščanje v minulih stoletjih*, Ljubljana 1886, str. 266.
- ⁵ Ilustrirani Glasnik je v začetku septembra 1914 pisal, da ima Avstro-Ogrska na voljo 3.700.000 vojakov; *I. G.*, 1/1914, št. 1, str. 7.
- ⁶ *Enciklopedija leksikografskog zavoda*, 6. knjiga, Zagreb 1969.
- ⁷ Vojna enciklopedija omenja prvo številko, medtem ko na podlagi podatkov Jurija Mušiča (Ognjeni krst slovenskih fantov 1914, *Kronika XIII* 1965, št. 2) o sestavi III. kora lahko izračunamo ok. 50.000 mobiliziranih.
- ⁸ J. Mušič, navedeno delo.
- ⁹ *Gorenjec*, 14. 8. 1914.
- ¹⁰ Z mirnim srcem gledamo torej lahko v bodočnost. In ni je moči, ki bi našo monarhijo prisilila k miru. *Slovenski narod*, 5. 1. 1915; Vlasta Jalušič, *Vojaki in njihova armada*, *Borec* 542-543, 1995.
- ¹¹ *Slovenski narod*, 19. 5. 1915.
- ¹² Valentin Benedik, Anzelm Trojar in Janez Mesec.
- ¹³ France Planina povzema podatek iz Spominke knjige Franca Halferja iz Žabnice: julija 1914 naj bi odšlo 45 mož, do novega leta 1915 pa še 5. Odšlo je tudi devet gospodarjev: Mert, Krt, Rahonc, Jernač, Kmetelca, Matevž, Jurko, Črne in Kovač. Ob koncu leta 1914 jih je bilo od teh 50 kakih 30 na fronti, drugi pa v zaledju. Deset je bilo ranjenih, pet pa ujetih. (France Planina, *Zapiski iz prve svetovne vojne*, *Loški razgledi*, št. 26, 1979.)
- ¹⁴ J. J. Švajncer, *Vojna in vojaška zgodovina Slovencev*, Ljubljana 1992, str. 108.
- ¹⁵ Prim. J. Pleterski, *Prva odločitev Slovencev za Jugoslavijo*, Ljubljana 1971; D. Kermavner, Oktobrska revolucija in Slovenci, *Prispevki za zgodovino delavskega gibanja*, 1967.
- ¹⁶ V. Jalušič, navedeno delo, str. 667.
- ¹⁷ Gl. V. Jalušič, navedeno delo, str. 652.
- ¹⁸ Vojna enciklopedija.
- ¹⁹ Naša armada in narodnosti, ki jo tvorijo, *Slovenski narod* 5. 1. 1915.
- ²⁰ Korpus sta sestavljali 2 diviziji oz. 8 polkov pehote in oddelkov drugih vrst orožja; Organizacija avstrijskih bojnih sil, *Gorenjec*, 4. 9. 1914.
- ²¹ Razen enega bataljona celjskega 87. pehotnega polka.
- ²² J. J. Švajncer, *Vojna in vojaška ...*, Ljubljana 1992, str. 113.
- ²³ J. J. Švajncer, *Vojna in vojaška ...*, Ljubljana 1992, str. 114-116.
- ²⁴ *Gorenjec*, 4.9.1914; J. Švajncer, *Vojna in vojaška ...*, str. 117.
- ²⁵ J. J. Švajncer, *Vojna in vojaška ...*, Ljubljana 1992, str. 117.
- ²⁶ Mušič, navedeno delo, str. 85.

- ²⁷ Gl. V. Jalušič, navedeno delo, str. 663.
- ²⁸ Gl. Zavod sv. Stanislava v vojnih letih 1916-1918, *Izvestja Zavoda sv. Stanislava*, št. XII-XIII, str. 16.
- ²⁹ Prim. J. Švajncer, *Slovenska vojska 1918-1919*, Ljubljana 1990, str. 38-41.
- ³⁰ *Dobrovoljci kladivarji Jugoslavije, 1912-1918*, spominski zbornik, Ljubljana 1936; po Švajncerju naj bi bil obešen (*Vojna in vojaška zgodovina Slovenec*; str. 122).
- ³¹ Švajncer, *Vojna in vojaška ...*, Ljubljana 1992, str. 122.
- ³² *Slovenski narod*, 23. 1. 1920.
- ³³ Karakteristiko vojaka iz Škofjeloških hribov je zapisal npr. Fran Maselj-Podlimbarski v črtici *Tovariš Damjan*, objavljeni leta 1902 v *Ljubljanskem zvonu: ... temnih žirovskih hribov me je spominjal okorni in poblevni krojač Kopač*, ...; Maselj-Podlimbarski, Pokorno javljam, *Zbirka Kondor*, Ljubljana 1962.
- ³⁴ Planina, *Zapiski iz prve svetovne vojne, Loški razgledi*, št. 26, 1979.
- ³⁵ Naši ruski ujetniki, *Jutro*, 19. aprila 1922.
- ³⁶ Ti bodo predstavljeni v eni naslednjih številk Loških razgledov.
- ³⁷ Prim. Petra Svolfšak, Poizkus ocene vojaških in civilnih izgub (žrtev) med I. svetovno vojno, *Množične smrti na Slovenskem* (zbornik referatov), Izola 1998.
- ³⁸ Po tem viru naj bi bilo do oktobra 1918 v avstroogrski armadi 800.000 uradno mrtvih vojakov; *Slovenec*, 27. 11. 1918.
- ³⁹ Špelca Čopič, Slovenski spomeniki padlim v prvi svetovni vojni, *Kronika* 35 1987, št. 3.
- ⁴⁰ Vasja Klavora, *Plavi križ*, Bovec, 1993, str. 18; na Primorskem, na primer, je padlo in umrlo manj kot 2,5 % prebivalstva v enotah avstroogrške vojske, čeprav je delež mobiliziranih približno enak deležu mobiliziranih na Škofjeloškem (izračunano po podatkih, ki jih je navedel v svoji knjigi *Pri Kobaridu* leta 1917 Andrej Pagon Ogarev).
- ⁴¹ Miro Simčič, Slovenci v prvi svetovni vojni, *Rudar Special*, januar 1999, št. 36.
- ⁴² Verjetno zaradi 'civilnih' izgub: smrti zaradi posledic pomanjkanja, španske gripe, odhod tujih (nemških) uradnikov po prvi vojni in podobnega; Simčič, *prav tam*, str. 5.
- ⁴³ *Catalogus clericum*, za leta 1914-1918 navaja enako število prebivalcev po župnijah, temelji pa na popisu iz leta 1910. Seštevek vseh prebivalcev po župnijah na Škofjeloškem (razen Sore – namesto župnije je tu osnova občina) da večje število, kot ga navaja popis iz leta 1910 za obravnavano območje.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Soldaten aus der Gegend von Škofja Loka im Ersten Weltkrieg

Aus Namenslisten in den Pfarrchroniken, aus Inschriften von Denkmälern und Gedenktafeln der Gefallenen im Ersten Weltkrieg, nach Angaben der Geburtsregister, Gesetzblätter und Nachlaßverhandlungen kann man feststellen, dass die im Ersten Weltkrieg gefallenen und gestorbenen Soldaten ca. 4% aller damals in der Gegend von Škofja Loka lebenden Einwohner ausmachten, bzw. 20 % aller Mobilisierten. Die Gegend Škofja Loka bedeutet dabei das Gebiet in den Grenzen der Freisinger Herrschaft (Poljane- und Selca-Tal, Sorško polje zwischen den Orten Sora bei Medvode und Žabnica). Weil sich die meisten Quellen auf Pfarreien beziehen (Chroniken, Geburtsregister, Denkmäler), ist diese Gebietseinheit auch die Grundlage dieser Studie.

Das Modell, das wir aus den obengenannten Quellen erhalten haben, hat uns zur Feststellung noch einiger anderer unbekannter Dinge gebracht: Es zeigt uns, dass die meisten gestorbenen Soldaten zwischen 18 und 27 Jahre alt waren (geb. zwischen 1891 und 1900), dass die meisten an der italienischen Front und in der italienischen Gefangenschaft gefallen und gestorben sind. Es folgen die russische Front und Gefangenschaft, dann Krankenhäuser im Hinterland der Front. Die meisten Soldaten sind im Jahr 1915 gefallen bzw. gestorben, dann folgen der Reihe nach die Jahre bis zum Kriegsende, an der letzten Stelle ist das Jahr 1914. Die Angaben aus den einzelnen Pfarreien lassen noch etwas über Kriegsversehrt, Verletzte und Verschollene schließen.

Die festgestellten Angaben sind mit denen auf Monarchieebene vergleichbar. Die Österreichisch-Ungarische Monarchie schickte circa 8 Millionen Menschen an die Front, von denen mindestens 1200000 gefallen sind. Das bedeutet 15 % aller Mobilisierten und etwa 3% aller Einwohner.